

as, de szorgosan kerülték Ausztriát, a horvátokról, a bosnyákokról nem is szólva. Ha átlapozzuk pedagógiai irodalmunkat, szakfolyóiratainkat, csak nagyritkán találunk a kettős monarchia rajtunk kívül eső részeiről szóló ismertetéseket.

E háború összehozta egymással a Habsburgok valamennyi népeit s megtanította őket a dicsőség mezéjén egymás megismerésére, megbecsülésére. Anélkül, hogy nemzeti egyéniségekből bármit is feláldoznának, bizonyára nagyobb megértéssel s érdeklődéssel fordulnak majd egymásfelé a béke éveiben a kulturális munka területén is.

Benisch Arthur.

*

E felszólalás igazságát senki sem tagadhatja, jóllehet éppen t. munkatársunk tollából utóbbi időben az Orsz. Középisk. Tanáregy. Közlöny többször közölt ily tárgyú cikket s a Magyar Középiskolában is olvastunk eféle ismertetést. A felemlített hiány pótlását a *M. P.* tavalyi folyamában megkezdtük s amint e számunk is mutatja, folytatjuk. Ezen kívül szükséges figyelniünk balkáni szomszédaink nevelésügyére is, mert az ott folyó nevelés eredményei nyilatkoznak most ebben a háborúban. Általában tervszerűbbé kell válnia a külföld iránt való érdeklődésünknek. Sőt — a magunk itthoni dolgai iránt való érdeklődésünknek is. Nemcsak Ausztriát és Horvátországot kerültük el, hanem az itthoni állapotokat is kevésbé ismerjük. Hazai tanulmányutakra, különböző iskolafajok működésének, több vidék nevelésügyének megismerésére mindenféle nevelőnek nagy szüksége van. Azért sem tudjuk erőnket teljesen kifejteni, mert egymást nem ismerjük eléggé; az egyes iskolák emberei is kevésbé látják egymást munka közben, pl. a középiskolai tanár nem ismeri a tanítóképzőt, az iparoktatás jóformán egészen félreesik stb.; a különböző nyelvek sem törődnek egymással. Mindezekben változásra van szükség. Az erőnk most úgyis megfogy; igyekezzünk magunk és körülményeink alapos megismerésével gyarapítani. Amit az iskolai szemlében s nemzetiségi lapok ismertetésével a *M. P.* utóbbi időben kezdett, bármily kevés volt is, erre a célra szolgált.

i. s.

A felsőkereskedelmi iskolák az 1914/5. évben.*

Az 1914/15. iskolai évben 48 fiú- és 10 női felső kereskedelmi iskolánk állott fenn. Egy fiú- és három leányiskola az elmúlt évben

* V. ö. *Iskoláink belső élete az első háborús tanévben*, M. P. 1915.

nyílt meg. A tanulók létszáma is tekintélyes: beiratkozott a 48 fiúiskolába 10,197, a 10 leányiskolába 1274, összesen tehát 11,471 tanuló. 126-tal több, mint 1913/4-re. Az egyes intézeteket nézve, a fiúiskolák közül közül 20 intézetben volt több, 28-ban kevesebb tanuló, mint a megelőző iskolai évben, a leányiskolák közül azonban csak kettőben csökkent, de nyolcban növekedett a létszám. A leányiskolák tanulói-nak szaporodása mindenesetre azt jelenti, hogy ez az iskolafaj fokozottan népszerűbb lesz, hogy mind több és több szülő adja leányát az általános műveltséget is nyújtó, de amellett gyakorlati irányú, a megélhetést elősegítő felső keresk. iskolába s aligha tévedünk, ha azt hisszük, hogy a háború után rohamosan fog emelkedni női felső kereskedelmi iskoláink tanulóinak létszáma. A nők részint kénytelenek lesznek nehezebbé vált megélhetésüket saját munkájukkal biztosítani, részint lehetséges, sőt szükséges lesz az elveszett sok férfi helyét arravaló, gyakorlatiasan képzett, dolgozni tudó nőkkel betölteni. A fiúiskolák nagy részében a tanulók létszámának csökkenése valószínűen több esetben véletlen, vagy a háborún kívül álló oka van, de megállapítható, hogy sok esetben a háborús viszonyok okozták. A fővárosi fiúiskolákban általában emelkedett a tanulók létszáma, a vidékiekben a csökkenést különféle okok között már ebben az iskolai évben az is okozta, hogy a súlyosabb anyagi viszonyok miatt egyes szülők nem taníttatták gyermeküket. Előfordult, hogy egyes helyeken megfelelő tanítási helyiség vagy tanerők hiánya miatt nem volt lehetséges a máskor meglévő párhuzamos osztályt megnyitni s így emiatt vissza is kellett utasítani az alsó osztályba jelentkező tanulókat. — A háború mindenik iskola életében nagy változást idézett elő, de míg egyesekben teljes fölfordulást, hajléktalanságot, zavart, gyászt, bajt-bajra hozott, voltak olyan szerencsés intézetek is, amelyekben a munka aránylag simán folyt. Alig van értesítő, amely ne említené, hogy az iskola a mozgósítás első heteiben beszállásolásra vagy más hadi célra volt lefoglalva. Ezt alig kerülhette el egy iskola is, mégis néhol már szeptember 5-én megkezdődött a tanítás. Beszállásolás és járvány miatt a sátoralja-ujhelyi iskola kezdte legkésőbbben a tanítást, november 17-én. A megkezdett tanítás aztán hol kisebb, hol nagyobb zökkenésekkel folyt s a legtöbb helyen az ismert miniszteri rendelet értelmében május végén vagy június elején fejezték be a munkát. Június hónapban alig 1—2 intézetben folyt még a tanítás. Legteljesebb, minden csonkítás nélküli volt az iskolai év a budapesti kereskedelmi akadémia felső kereskedelmi iskolájában. Egyes helyeken a háború eseményei következtében a tanítás hosszabb vagy rövidebb időre félbeszakadt. A homonnai iskola feloszlott, tanulói és tanárai más intézetek-

hez jutottak. Ennek az iskolának elmúlt évről nincsen értesítő. Valamennyi többi iskola szabályszerűen befejezte a tanévet, bár némelyik egész odiszzeiát élt át. Nem a saját, hanem idegen helyiségekben tanított 10 iskola, amely ezt értesítőjében bejelenti. Némelyik intézet más iskola épületében kapott néhány helyiséget (Temesvár, Szeged áll.), de volt, amelyik kaszinóhelyiségekbe (Zombor), a városházára, főispáni hivatali helyiségekbe (Győr), izr. pótimaházba (Nagykanizsa), vagy valami bérházba (Sátoraljaujhely, Szombathely, Újvidék, Veszprém, Nagybecskerek) szorult. E helyiségek hol egészségügyi, hol erkölcsi szempontból nem mindig voltak veszedelem nélkül az ifjúságra nézve. És még ezekből is gyakran vándorolni kellett; néha nagyon rövid idő alatt. Pl. Veszprémben a kórházparancsnokság egyszer $\frac{1}{4}$ óra alatt követelte az igazgatói iroda kiköltöztetését. Itt a tanév végén használt helyiséget a katonaság szintén lefoglalta s az Értesítő azt mondja: «ha a katonaság a jövő tanévig nem költözködik innen ki, a kereskedelmi iskolát a jövő tanévben megnyitni nem lehet, mert már minden iskolának való hely le van foglalva.» Bajjal járt az is, ha az egyes osztályok egymástól távoleső épületekben találtak csak annyira-amennyire megfelelő helyiségeket. A feloszlott homonnai iskolán kívül még mások is közvetlen közéről érezték a háború hatásait. A pancsovai iskola tanárai és tanulói, szeptember 10-én a szerbek elől kénytelenek voltak elmenekülni, de 14 nap múlva az igazgatóság levélben és táviratban megint visszahívta az elmenekülteket. Itt különben az egész év alatt ágyúzás és fegyverropogás közt tanítottak. Különösen izgatott nap volt okt. 22., amikor d. u. 2—3 óra között körülbelül 20 gránát lőttek a szerbek a városra és december 12., amikor hadseregünknek Szerbiából való kivonulása alkalmával vagy 50 szerb ágyú folyton lőtt át a Dunán. December 2-án az oroszok közeledtére Kassán «az iskola felszerelését biztonságba helyezték» s 3-án az iskola kapui hatósági intézkedés folytán bezárultak. Szerencsére a veszedelem elmúlt a városról, de a biztonságba helyezés által az iskola berendezésén körülbelül 5—600 korona értékű rongálódás állapítható meg. Nagyváradon október 4-től november 5-ig kolerajárvány, Aradon pedig febr. 1-től 3 hétig tifuszjárvány miatt be voltak zárva az iskolák. — A katonai szolgálatra bevonult tanárok nevét némelyik értesítő elől komoly formában, külön fejezetben örökíti meg. Némelyik elmondja, hogy a bevonult hol, milyen katonai rangban teljesített szolgálatot, mely csatákban vett részt, milyen kitüntetésekkel kapott, esetleg hogyan sebesült meg. (Pl. Nagyvárad, Kolozsvár, Budapest IX. ker. leány, Debreczen.) A legtöbb értesítő az iskolai év történetében jegyzi fel a bevonult tanárok neveit, mások meg csak a tanári kar névsorában

említik meg az illetőkről, hogy bevonultak. Azt hisszük, a bevonultak iránti méltányosság és tartozó kegyelet is parancsolja, hogy az értesítők szerkesztői ne legyenek ebben a tekintetben nagyon ridegek és közönyösek; de meg nemesítő vagy rontó hatása is van annak, ha a tanulók látják, hogy a haza iránt való kötelességből távollevő tanáraikat az itthonlevők illően megbecsülik-e vagy sem. Ebben a tekintetben néhány értesítő ridegsége bántó; de azt elismerjük, hogy az esettekről méltó formában, kegyeletes szép szavakban emlékeznek meg (Budapest II. ker., szegedi városi, szolnoki, debreczeni, lippai, turócszszentmártoni értesítő). A bevonult tanárok száma aránylag nagy; de figyelembe kell venni, hogy a keresk. iskolákban sok bejáró, óradijas tanár tanít; sokan több iskolában is. Alig néhány olyan intézet van, amely a bevonultak hiányát nagyon ne érezte volna. Heti 28—30, sőt néha több órán tanítottak egyes tanárok, helyenként korán reggeltől késő estig az iskola rendelkezésére kellett állniok. Zalaegerszegen a tanároknak annyi órájuk volt, hogy ha valamelyik az óráit nem tarthatta meg, helyettesíteni már nem lehetett. Sátoraljaújhelyen 1914 szept. nem tarthatták meg a pótló és javító érettségi vizsgálatokat, mert az igazgatón kívül hiányoztak a német, francia ny. és könyvvitel tanárai; a tanulók Budapesten tettek vizsgálatot. A szombathelyi tanári kar véletlenül nagyobb részét idősebb emberekből áll, akik már maguk nem, hanem csak nagy fiaik által vettek részt a háborúban. Itt lett volna tehát tanár elég, de nem volt helyiségek, ahol taníthattak volna. Kölcsönkapott helyiségekben tanítottak egy teremben 90 alsó, 78 középső, 61 felső osztályos tanulót. Március 15-ig folyt így a tanítás és addig a tanároknak átlag csak heti 14—15 órájuk volt. Minthogy a nagyon népes osztályokban az amúgy is gyenge előkészültségű tanulókkal az eredmény nem volt kielégítő, a tanárok óraszaporítással iparkodtak segíteni a bajon s így a tanulóknak egy ideig átlag heti 36 órájuk volt az iskolában. Néhány iskolának az igazgatója is bevonult. A kaposvári igazgató Franciaországban van internálva s az értesítő elmondja, hogy fogsága első hónapjaiban testi munkára kényszerítették ellenségeink. A hiányzó tanárok helyettesítése sok helyütt a legnagyobb nehézségekbe ütközött. Osztályösszevonások, óracsoökkentések történtek s mégis nem egy helyen a tanároknak oly tárgyakat is kellett tanítaniok, amelyek nem szaktárgyaik. A francia nyelvet Brassóban egyik vármegyei aljegyző, az iskola egykori tanítványa, Kaposváron ügyvéd tanította. A közgazdaságtan és jogi ismeretek tanítását a bevonult tanárok helyett több helyen gyakorló ügyvédek és egyéb jogászok látták el. Tanárok hiánya miatt nem taníthatták mindenütt a szokásos rendkívüli tárgyakat, a gyorsírást, gépirást, tornát; nem tart-

hattak idegen nyelvi órákat, önképzőkört, vegytani gyakorlatokat. — A tanítás anyagának a helyi körülmények szerint kisebb vagy nagyobb megrövidülést kellett szenvednie, de bár fáradságos, nehéz feladat volt, lelkesebb, komolyabb munkával mégis sikerült a tananyagot rövidebb idő alatt, vagy kevesebb tanítási órában is elvégezni. Voltak iskolák (pl. Szeged áll. és városi), ahol a bevonuló tanulók részére úgynevezett «hadi osztályt» alkottak, hogy a tananyag lényeges, fontos részeit ezek is megismerjék. Bizonyára több helyen a körülmények kényszere alatt szintén úgy jártak el a tanárok, ahogy a nagyváradi igazgató mondja, hogy ebben az évben «nem a tananyag mennyisége, hanem a feldolgozás mikéntje lesz legfőbb törekvésünk. Nem az emlékezőtehetség fejlesztése, hanem a gondolkodó és ítélőképesség gyakorlása lesz oktatásunk célja». Az óraapasztások és a tananyag célszerű beosztása ügyében az iskolák külön értekezleteket tartottak. Több helyütt a 4 és 3 órás tárgyakból elvettek 1—1 órát, itt-ott elhagyták a szépírást. — A tanév első hónapjaiban a szokatlan izgalmak, a harcba vonult apa, testvér vagy fiú féltése, a szeretett haza sorsának bizonytalansága tanárt, tanítványt állandó lelki feszültségben, izgatottságban tartott s eleinte sem a tanítás, sem a tanulás nem folyhatott a szükséges erővel. De fokozatosan beletörődött mindenki a szomorú állapotba és már elég korán kezdték a nagy világfölfordulás látható tanulságait levonni. A fegyelemnek, a kötelességérzésnek, a kitartó munkának, tudásnak harctéri sikerei ez erények megbecsülésére és követésére buzdítottak ifjat, férfit egyképen. Számos értesítő említi a tanulók megkomolyodását. A háborús zavarok sok helyen káros hatásúak is voltak: az iskolai fegyelem az új, ismeretlen, esetleg nem hivatásos tanárok óráin lazább; a tantárgyak iránti érdeklődés más izgalmak közben időnként erősen megcsappan, az órákon való figyelem lankad. Van tanuló, akinek gondja csak az: hogy lesz, mint lesz ő katona. Akad közben tanuló, aki nyíltan mondja: «Úgyis bevonulok, minék tanuljak». «Háború van, nem lesz szigorú osztályozás» (Debreczen). Bérhelyiségekben való tanítás is hozott bajt. Szombathelyen 3 tanulót kellett ebből származott bajok miatt csendesen eltávolítani. A szombathelyi értesítő mondja ezt is: «Egy időben a nemtanulás általánossá letti, mert a tanulók azt olvasták ki az újságokból, hogy nem szabad senkit se megbuktatni.» A Budapest II. k., marosvásárhelyi és veszprémi értesítők említik, hogy a tanulók szülei és tanáraik tudta nélkül folyamodtak és önként akartak belépni katonának, de visszautasították őket. Sok helyütt a tanulókat családjuknak a háború által felidézett anyagi gondjai is megzavarták. Ilyesféle bajok mellett azonban hosszú a sora azon tanító, nevelő, jellemképző érté-

kes tanulságoknak is, amelyeket a háború hozott az iskolának. A haza és hazaszeretet fogalmát sokkal egyszerűbben és eredményesebben lehet magyarázni ezután. A magyar faj nyílt becsületességét, tisztult erkölcsi felfogását, egyenes jellemét is inkább fogjuk a maga értéke szerint megbecsülni. Minden idegennek és külföldinek a hazai rovására való bálványozása is remélhetően megszűnik. Idegen nemzetek vélt értékét majd jobban tudjuk mérlegelni. A főtebb már említett tanulságokon kívül ezeket és még sok egyebet magyaráztak meg tanáraink növendékeiknek a legkülönbözőbb tárgyak tanításával kapcsolatban, vagy az éppen megtörtént háborús eseményekre való hivatkozással. S kereskedelmi iskoláink az általános emberi tanulságokon kívül iparkodtak még földeríteni a nagy háborúnak hazánk gazdasági, ipari, kereskedelmi életére vonatkozó tanulságait is. Hosszú és változatos sorát állíthatjuk össze ama tárgyaknak, amelyeket érettségi dolgozat, önképzőkori munkálat vagy magyar nyelvi fogalmazás alakjában feldolgoztattak. Érettségi témák voltak, pl.: A monarchia és a magyarság a világháborúban. A háború hatása közgazdasági életünkre. Milyen okulást nyújt a mostan folyó világháború erkölcsi, társadalmi, gazdasági szempontból? A kereskedelem, béke és háború idejében. Milyen érdekeket érint a háború? A drágaság okai és következményei. Tudományos és szépirodalom a világháborúban. Nemzeti küzdelmeink költészetünkben. Magyar költők s magyar háborúk. Németország gazdasági fejlettsége. Az őstermelés fontossága háború esetén. Magyarország és Ausztria gazdasági kapcsolata. A világbéke eszményének közgazdasági jelentősége. Miért népesebb, vagyonosabb az iparos, mint a nyerstermelő állam? A magyar nemzet küzdelmei a fennmaradásért. Német nyelvi érettségi tételekben is, pl. Was leistet der ungarische Staat und die Gesellschaft zur Sicherung der allgemeinen Wohlfahrt in den Tagen des Weltkrieges? Warum will Russland in den Besitz der Dardanellen gelangen? Das Studium der fremden Sprachen und der Krieg. Was können wir von unserem Bundesgenossen, Deutschland lernen? Die Ursachen der Teuerung im Kriege. Handel, Industrie, Verkehr während des Krieges. — Évközben is magyar fogalmazási tárgyakat részben a világháború gondolatköréből választottak. Pl. a Budapesti Kereskedelmi Akadémia felső kereskedelmi iskolájában az alsó osztályokban: Levél a harctérre. A közlekedő eszközök szerepe a háborúban. Az ipar, a kereskedelem és a háború. A háború és az utca. Bátorság a háborúban. A középső osztályokban: A nemzetköziesség. A háború és a hírszolgálat. A háború és a társadalom. A felső osztályokban: A háború és én. Belgium hírességei. A civil és a katona. Takarékoskodjunk. — Leginkább a magyar nyelv tanárainak volt alkalmuk ilyesféle dolgoza-

tokkal az iskolai munkát a való élettel kapcsolatba hozni, de megtették persze más tárgyak tanárai is, ahol alkalmuk volt rá. A pozsonyi fiúiskola német tanára a következő témákat dolgozta fel tanítványaival: Táplálkozásunk a háborúban. Kötelességeim a háborúban. A suezi csatorna aktuális jelentősége. Petróleumforrásaink és fontosságuk. A ló a háborúban. Gabona és burgonya. Hús a háborúban. Ugyanitt a történelem és földrajz óráin szó volt ilyen kérdésekről: A jelen háború katonai létszáma és időtartama összehasonlítva az előző háborúkéval. A Krupp- és Skoda-művek. A seregek állása, a vasúti vonalak. A flotta. Alkalomadtán vetített képeket, háborús újságcikkeket is felhasználtak. — Az önképzőkörök is, ahol tanárhiány miatt vagy helyiség híján nem kellett szünetelniök, az elmúlt évben jobbra a háború nagy eseményei felé terelték a tanulók érdeklődését és a feldolgozott tárgyakról ítélve sok helyütt értékes munka folyhatott a körökben. A Budapesti Kereskedelmi Akadémia felső kereskedelmi iskolájának önképzőkörében az ifjúsági elnök minden ülés előtt rámutatott a fontosabb politikai és harctéri eseményekre s így a tagok állandóan figyelemmel kísérték a háború mozzanatait. Az idén a könnyebb, tréfálkozó műfajok a legtöbb körben hiányoztak s csak komoly kérdésekről írtak és beszéltek. A tanulók dolgozatai ilyen kérdésekről is szóltak: A német blokádjelentősége. A turáni faj a mai háborúban. Az utolsó száz év háborúi. Háború és költészet. Mik lesznek feladataink a háború után? Németország gazdasági törekvései. Német verseny a Balkánon. A sárga veszedelem stb. . . . Az önképzőkörök által rendezett ünnepélyek hazafias célokat szolgáltak, előadásai komolyak, zeneszámaik harci dalok, indulók; gyakran szerepel a műsorokon a «Wacht am Rhein» is. A Budapesti Kereskedelmi Akadémia önképzőkörének zenekara több hadikórházban változatos műsorú hangversenyeket rendezett a sebesült katonák szórakoztatására. Miskolcon díjat tűztek ki harci dalok és katonanóták összegyűjtésére. A pécsi iskola önképzőkörének «francia társasága» az idén is szépen olvasta a jó francia írók műveit, mert azt mondják: «a klasszikus francia irodalommal mi nem állunk harcban». — A tanárok sok órájuk mellett is részint az önképzőkörben, részint nyilvános, ismeretterjesztő előadásokban vagy folyóiratokba írt cikkekben foglalkoztak szaktárgyaikkal vonatkozásban lévő háborús témákkal. A Röser-féle iskola földrajz-történelem tanára önképzőkörének előadást tartott a hadi flottáról s részletesen a dunai flottilláról. A pozsonyi női kereskedelmi iskola tanárainak háborús előadásai: A világháború és a kereskedelmi iskola. Bosznia és Herzegovina, a mostani világháború egyik főoka. A monarchia hadserege és hadiflottája. Közéletünk és a háború. A háború gazdasági

nevelő hatásai. A pozsonyi fiú kereskedelmi iskola tanárainak előadásai: Krupp és művei. Ferenc József élete. A német világpolitika. A jelen világháború eseményei. A német hadiköltészetéről. A nagyváradi igazgató előadása: A háborúk hatása a nemzeti és gazdasági életre. A budapesti vas-utcai iskola tanárainak előadásai: A világháború és a gazdasági helyzet. A természetes határ stratégiai előnye és hátránya. A vegytanár cikke: A kenyér és a háború. — A tanárok résztvettek a társadalom jótékonycélú munkáiban; vezették, szervezték a legkülönbélebb gyűjtéseket. Hadikölcsön jegyzésére sikerrel buzdítottak s maguk is jegyeztek anyagi erejük szerint. Havi fizetésüknek 1—2%-át több intézet tanárai jótékony célra adták az egész tanév folyamán. A Budapest VI. k., VIII. k. és a Róser-féle iskola diákjaiból önkéntes őrcsapatokat szerveztek lelkes tanáraik s ezek vezetését és felügyeletét az egész éven át folytatták. A szokásos iskolai ünnepélyeken igazgatók és tanárok a háború által felvetett eszmékről beszéltek. Nagyváradon március 15-én egy sebesült, felgyógyult tanár beszélt az ifjaknak érthetően szuggesztív hatással. Szolnokon az iskolai év minden napján az igazgató által írt, a háborús időkről szóló *Fohász* elmondásával kezdték meg a tanulók a munkát. — A tanítás eredménye iskolák szerint igen különböző. Néhol a fokozott buzgalommal folytatott munka igen kielégítő, itt-ott az előbbi évet felül is múló eredménnyel járt. De több értesítő nem kielégítő tanítási eredményt állapít meg. A rossz eredményeket azonban nem minden esetben a háborús év izgalmai, zavarai okozták, hanem sajnos sok kereskedelmi iskolának olyan közönyös, gyenge előképzettségű, az iskolát magasabb törekvések nélkül látogató, léha erkölcsiségű növendékei vannak, akik ugyan fokozottan is kihasználták a háborús zavarokat a nemtanulásra, de jó részük, sajnos, béke időben se lett volna különb. Egyes értesítők megemlítik, hogy az első félév eredményei a háború izgalmai miatt gyengébbek, de a második félévben már simábban, komolyabban folyt a munka. Turócszentmártonban az első félévben 44% bukás volt, mert a tanárok itt is, mint másutt, nem voltak hajlandók az idő komolyságát mentslevélnek tekinteni a nemtanulásra. — Bizonyára többször nem a mondanivalók hiánya miatt, hanem költségkímélés végett alig van néhány értesítőben értekezés. Ezek is csak rövidek. Egy-két évközben tartott beszéd vagy előadás nagyobb igények nélkül. Kedves részletek vannak a budapesti VIII. k. értesítőnek «Intézetünk és a háború» c. cikkében, amelyet *Simai Ödön* írt. A cikk többek között részleteket közöl levelekből, amelyeket a bevonult tanárok a harctérről írtak. A levélírók kedves figyelemmel gondolnak idegen kézre jutott tanítványaikra s írásaik hol tréfás, hol panaszos hangúak. De

a panaszkodás «nem a szenvedések miatti zúgolódás szava, hanem a művelt lélek feljajdulása a kulturátlanság miatt». Közli egy tanár részletes levelét hadi élményeiről. Egy másik levélben ezt olvasuk: «A fővárosnak nem volt pénze a tanulmányútra és íme az állam kisegítette. Ide is eljöttünk»... A temesvári értesítőben *Domonkos Kálmán* felhívja a tanulókat arra, hogy a komoly időkben a szünetet ne töltsék a szokott semmittevéssel, hanem iparkodjanak a nyáron mezei munkálatokkal hasznosak lenni a közre. A budapesti VI. k. iskola értesítőjében: «Miért legyen az iskola szoros kapcsolatban a szülői házzal?» címen *Szigeti Vilmos* a szülői ház és az iskola összhangját mint a tanítás eredményes voltának egyik elengedhetetlen kellékét tárgyalja s a kettő viszonyának javítására józan, higgadt megfigyeléseket és gondolatokat ír le. *Heinrich János.*

HAZAI LAPOKBÓL.

Akadémiai Értesítő (XXVI. kötet, 1915. évf.). A M. T. Akadémia ülésein 1915 folyamán tartott előadások közül pedagógiai tárgyú: *Fináczy E.*, Az olasz renaissance pedagógiai eszménye; filozófiai: *Alexander B.*; Magyar filozófia, *Pauler Á.*, A fogalom problémája a tiszta logikában; művelődéspolitikai: *Buday L.*, Népünk műveltsége; műv.-történeti: *Rexa D.*, Horvát István irodalmi munkásságához, *U. ö.*, Vörösmarty stipendiuma, *Váczy J.*, Irodalmi és közállapotaink a XIX. sz. elején; pedagógiai érdekű még: *Giesswein S.*, Egyén és társadalom. A pedagógiai pályatételekről l. *M. P.* 1915: 527. l.

Athenæum (1915) 4. sz. *Alexander B.* A Filoz. Társ. nov. 25-iki ülésén megemlékezett Kármán és Windelband elhunytáról. Kármánnak a filozófiával való viszonyát jellemezve, érdekesen egészítette ki azt, amit a *Pester Lloyd* 1915 okt. 15-iki és a *Vasárnapi Ujság* 45. sz.-ban írt. K. életcélja a nemzet nevelésügyének átalakítása volt; ennek érdekében három nagy filozófiai problémával kellett tisztába jönnie; mi a helye a pedagógiának az egész szellemi életben, mi a kultúra legfelső értelme és mi a legfőbb eszköze a nevelő munkának? Feleletei ezek: «a pedagógia az emberi kultúra ügye; az embert ifjúsága fogékonyságában [kell] úgy formálni, hogy ezt a kulturát befogadhassa, megőrizhesse és tovább fejleszthesse»; a kultúra igazi értelme pedig «az erkölcsi élet kifejlesztése a történeti élet folyamán» s legfőbb eszköze «az iskola szempontjából a tanítás, a tudományos oktatás, a tudományok kapcsolatosságának törvénye szerint». *Sürgeti K.* szétszórt és kéziratossá műveinek együttes kiadását. *Alexander* megemlékezéséből ide iktatunk szó szerint két mondatot: «Aki nem tudja, mi a tragikum, főleg a magyar tragikum, jöjjön ide és tanulmányozza ezt az életet!» «Minden élet tragikumának a tragikus hős halálával véget kell érnie; most már K. M. senkinek sem áll útjában, tehát